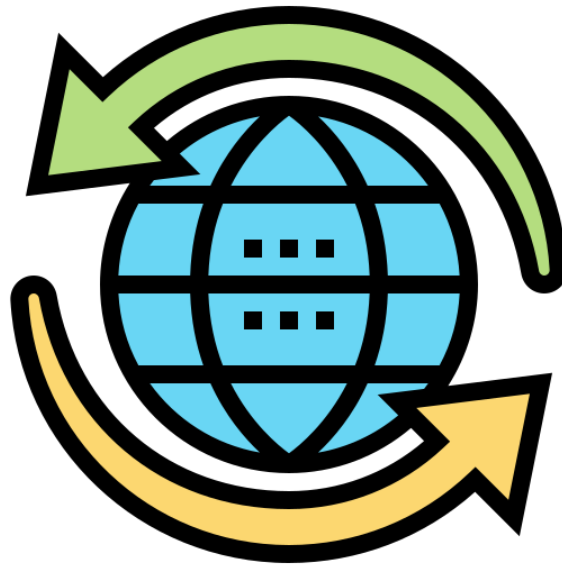

Januar 2020

GLOBALISERINGEN LEVER STADIG – MEN DEN GÅR UDEN OM DANMARK

Analyse udarbejdet af

Seniorøkonom Jens Hjarsbech, Axcelfuture

Cheføkonom Frank Øland, Landbrug & Fødevarer

Partnerskab for Bæredygtig Globalisering

AXCELFUTURE
ERHVERVSLIVETS TÆNKETANK

HOVEDPUNKTER

- Globaliseringen har været en væsentlig drivkraft bag den økonomiske udvikling gennem årtier i både Danmark og resten af verden. Fx vurderes den stigende handel på tværs af landegrænser at have bidraget med knap 130 mia. kr. til den danske økonomiske vækst i perioden 1998 til 2008.
- Men globaliseringen handler ikke kun om handel på tværs af grænser. Når varer, tjenester, kapital, mennesker og viden i stigende grad bevæger sig på tværs af grænser, er det alt sammen udtryk for globaliseringen.
- Axcelfutures Partnerskab for bæredygtig globalisering har skabt et globaliseringsindeks, der samler en række globaliseringsindikatorer, som tilsammen viser udviklingen i globalisering over tid.
- Globaliseringen har særligt været i fremgang siden midten af 1990'erne. Siden dengang er verdenshandlen eksempelvis steget fra 20 pct. af globalt BNP til knap 30 pct. For dansk vedkommende er stigningen endnu mere markant – nemlig fra knap 70 pct. til 104 pct. Det er bl.a. sket i en periode, hvor de globale todsatser er faldet fra gennemsnitlig 8 pct. til kun 2,6 pct.
- Globaliseringen siden midt-90'erne har også vist sig ved at omfanget af turisme næsten er fordoblet på globalt plan, og omfanget af udenlandsk beskæftigelse er mere end fordoblet. I samme periode har internettet kunne bringe verden tættere sammen – fra stort set ingen mennesker med internetadgang i hjemmet i 1995 til nu over halvdelen af verdens befolkning.
- Globaliseringsindekset viser dog også, at globaliseringen led et knæk under den globale finanskrisen som følge af en kraftig tilbagegang i den økonomiske globalisering. Den menneskelige og videnmæssige globalisering er dog fortsat opad.
- De seneste år har globaliseringen igen været i fremgang, men kun takket være menneske- og videnglobaliseringen, da den økonomiske globalisering står i stampe. Globaliseringen har skiftet karakter, og der er altså tegn på, at den seneste tids stigende protektionisme har haft konkrete følger.
- Fra en dansk synsvinkel er globaliseringen ikke bare stoppet op, men er ligefrem gået tilbage. Igen er det den økonomiske globalisering, der trækker ned, men også menneske- og videnglobaliseringen er stoppet op de seneste par år.
- Så selvom den stigende protektionisme ikke har haft held til at rulle globaliseringen tilbage på verdensplan, går det altså nu den forkerte vej for Danmark. Med andre ord, kan vi ikke tage globaliseringen og dens gevinster for givet.
- Det er uvis, hvilke negative konsekvenser det kan få for økonomien, men globalisering og økonomiske fremgang hænger i Danmark historisk meget tæt sammen.

INTRODUKTION

Globaliseringen har været en væsentlig drivkraft bag den økonomiske udvikling både i Danmark og i resten af verden gennem årtier. Axcelfuture har tidligere vurderet, at et af de økonomiske aspekter ved globaliseringen, nemlig den stigende handel på tværs af landegrænser, bidrog med knap 130 mia. kr. til den danske økonomiske vækst i perioden 1998 til 2008.¹ Men som vi viser her, er globaliseringen bremsset op. For handlens vedkommende har opbremsningen været så brat, at bidraget til dansk økonomi kun vurderes at have været på 8 mia. kr. fra 2008 til 2018.

Globaliseringen forbindes ofte med netop den stigende handel på tværs af landegrænser. Men globaliseringen er mere end det. Når varer, tjenester, kapital, mennesker og viden i stigende grad bevæger sig på tværs af grænser, er det alt sammen udtryk for globaliseringen.

Globaliseringen kan både siges at drive *megatrends* og være drevet af *megatrends*. Fx afhænger globaliseringen af ny teknologi, der gør kommunikation og transport bedre og billigere. Samtidig er globaliseringen selv med til at udvikle ny teknologi i takt med, at teknologien spredes og inspirerer på tværs af verden.

Med det afsæt har Axcelfuture og Landbrug & Fødevarer udviklet et globaliseringsindeks som en del af Partnerskab for Bæredygtig Globalisering. Indekset samler en lang række indikatorer for at vurdere globaliseringens udvikling på kort og længere sigt på globalt plan og med fokus på Danmark, jf. Boks 1.²

Som vi viser i denne analyse, er globaliseringen ikke stoppet op, men den har skiftet karakter. Den økonomiske globalisering, som vi samler i et "handel- og finansindeks", er faktisk på en svag tilbagegang. Globaliseringen af mennesker og viden (samlet i "mennesker- og videnindekset") er fortsat i fremdrift. Ser vi på globaliseringen fra en dansk synsvinkel, er konklusionen dog, at globaliseringen faktisk er stoppet op og har været på tilbagegang siden slutningen af 2017.

Globaliseringsindekset viser tydeligt, at globaliseringen ikke kan tages for givet. Og at selvom globaliseringen nok fortsætter på globalt plan, følger Danmark ikke længere med. Det kan få negative konsekvenser for vores velstand, da vi som en lille, åben økonomi er dybt afhængige af kontakten til omverden i form af varer, tjenester, kapital, mennesker og viden.

¹ <https://axcelfuture.dk/s/Globaliseringens-bidrag-til-dansk-ekonomi-93cl.pdf>.

² En udførlig beskrivelse af indeksets opbygning og sammensætning kan ses i notatet "Axcelutures globaliseringsindeks" her <https://axcelfuture.dk/s/Globaliseringsindeks-baggrunds-og-metodepapir-5tbd.pdf>.

BOKS 1: KORT BESKRIVELSE AF GLOBALISERINGSINDEKSET

Axcelfutures globaliseringsindeks samler en lang række indikatorer for at vurdere globaliseringens udvikling på kort og længere sigt på globalt plan og med fokus på Danmark. Indikatorerne er udvalgt for at give et bredt billede af globaliseringens udvikling. Hver indikator normaliseres, så niveauforskelle i de enkelte indikatorer neutraliseres, og hver indikator indgår i indekset med samme vægt. En udførlig beskrivelse af indeksets opbygning og sammensætning kan ses i notatet "Axcelfutures globaliseringsindeks" på Axcelfutures hjemmeside.

Vi karakteriserer globaliseringen ud fra to overordnede temaer med følgende indikatorer:

1) Handel og finans

- Handel ift. BNP
- Handelsvækst ift. BNP-vækst
- Deltagelse i globale værdikæder ift. samlet eksport
- FDI ift. BNP
- Grænseoverskridende långivning ift. BNP
- Internationale porteføljeinvesteringer ift. BNP
- Toldsatser
- Handelsbarrierer (opgjort som handelsbarrierer fratrukket handelsliberaliseringer)

2) Mennesker og viden

- Udenlandske arbejdstagere ift. samlet beskæftigelse
- Udenlandske studerende ift. samlet antal studerende
- Turisme ift. befolkningen
- Internationale pengeoverførsler ift. BNP
- Handel med ICT ift. samlet handel
- Internetadgang ift. befolkningen

Vi danner både et globalt globaliseringsindeks og et dansk globaliseringsindeks ud fra de ovenstående indikatorer. De to indeks beregnes separat men efter samme metode. Vi danner desuden to underindeks for hhv. det globale og det danske indeks. Ét indeks isolerer de hovedsageligt økonomiske forhold i temaet handel og finans. Et andet indeks isolerer de menneskelige og videnmæssige forhold i temaet mennesker og viden.

Vi beregner indekset fra 1977 og frem, men først fra 1995 er der tilstrækkeligt tilgængelige data til at opdele indekset i hhv. handel og finans og mennesker og viden.

GLOBALISERINGEN FORTSÆTTER FREMAD PÅ GLOBALT PLAN – MEN DEN HAR SKIFTET KARAKTER

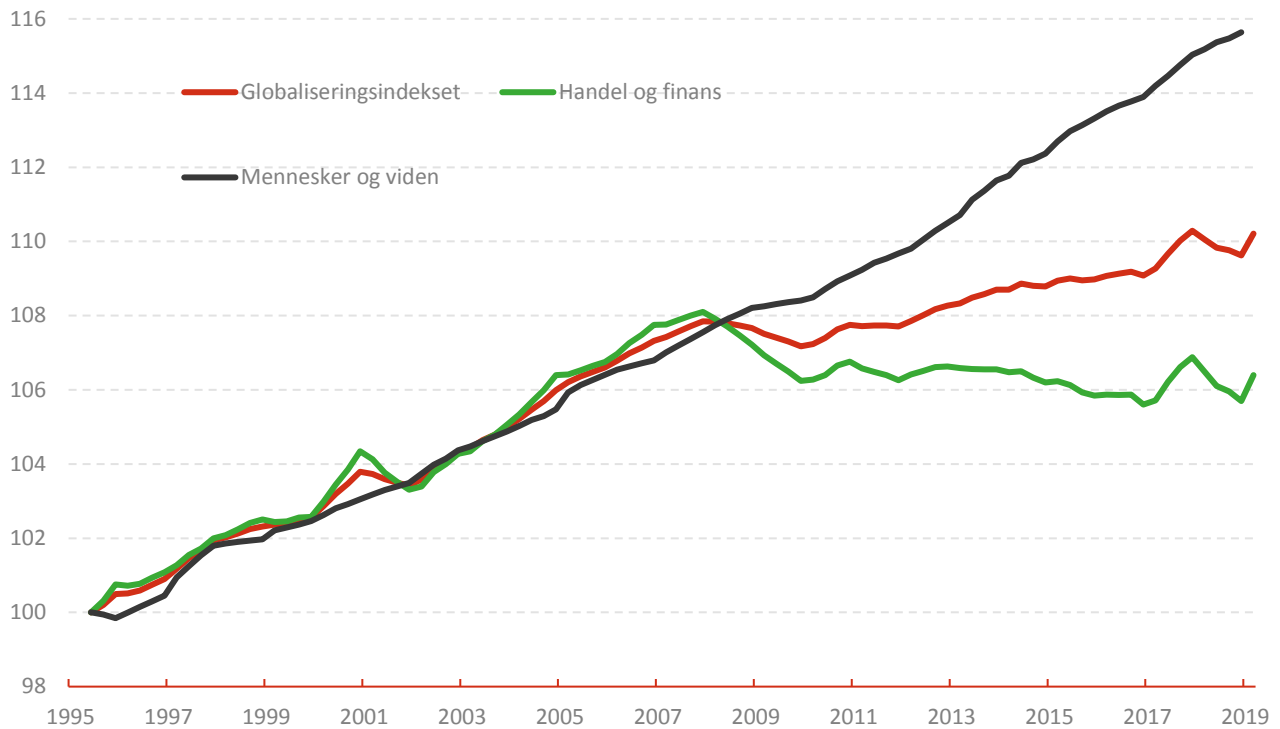
Globaliseringen har på verdensplan været stigende siden midten af 1990'erne, men det ændrede sig brat ved finanskrisen, hvor den økonomiske globalisering i handels- og finansindekset dykkede kraftigt, mens menneske- og videnindekset fortsatte opad. Det er ikke overraskende, at handels- og finansindekset gik tilbage i efterdønningerne af finanskrisen, der havde store konsekvenser for både samhandlen med varer og tjenester og strømmen af kapital. Det er dog bemærkelsesværdigt, at den økonomiske globalisering ikke nøjedes med en korrektion efter finanskrisen, men derimod efterfølgende har været på en nedadgående trend siden 2012. Og særligt siden 2012 har der været en yderligere afkobling mellem de to delindeks, da stigningen i menneske- og videnindekset er accelereret herefter.

Så hvor globaliseringen tidligere blevet drevet frem af både øgede grænseoverskridende strømme af varer, tjenester og kapital i den økonomiske globalisering samt fx øget turisme, tilstrømning af udenlandsk arbejdskraft mv. i den menneske- og videnmæssige globalisering, er den økonomiske globalisering ikke længere i fremgang. Fx stiger verdenshandlen ikke længere ift. BNP, der bliver nu opsat flere handelsbarrierer, og de globale værdikæder bliver nu kortere i stedet for længere. Det er et klart faresignal for den globale økonomi, da globaliseringen har været drivkraft bag velstandsfremgangen i årtier. Faldende økonomisk globalisering risikerer at medføre lavere økonomisk vækst i såvel højindkomstlande som mellem- og lavindkomstlande.

Omvendt er bevægelsen af mennesker og ideer på tværs af landegrænser stadig i fremgang. Ud fra den målestok bliver verden stadig bundet tættere sammen. Globaliseringen fortsætter altså, men den har samtidig skiftet karakter.

FIGUR 1: DET GLOBALE GLOBALISERINGSINDEKS

Indeks 2. kvartal 1995=100

Kilde: Egne beregninger på baggrund af forskellige kilder.

UDVALGTE KARAKTERISTIKA VED DEN GLOBALE GLOBALISERING SIDEN 1995		1995	2018	ÆNDRING
	Eksport af varer og tjenester i pct. af BNP	19,3	28,9	9,6
	Udestående porteføljeinvesteringer i pct. af BNP	10,8	69,2	58,4
	Gennemsnitlige handelsvægtede importtoldsatser i pct. (-2017)	8,0	2,6	-5,4
	Antal turistafgange/ankomster i pct. af befolkningen (-2017)	19,8	38,7	18,9
	Andel udenlandske statsborgere i beskæftigelsen i pct. (1998-)	3,8	8,6	4,9
	Andel af befolkningen med adgang til internet i hjemmet i pct.	0,5	52,4	51,9

Kilde: Egne beregninger på baggrund af forskellige kilder.

Et flertal af faktorer har trukket den globale økonomiske globalisering ned siden 2012

Vi ser nu nærmere på, hvad der er sket siden 2012. Vi vælger den periode, fordi korrektionen fra finanskrisen i den økonomiske globalisering må forventes at være overstået, mens afkoblingen af de to delindeks tager til med accelerationen af menneske- og videnglobaliseringen.

Der er særligt to faktorer, der har bidraget til faldet i handels- og finansglobaliseringen efter 2012, jf. figur 2, venstre. For det første er deltagelsen i globale værdikæder faldende. Dvs., at den globale handel i aftagende grad foregår over flere lande fra første del af produktionsprocessen til det endelige forbrug af varen eller tjenesten, set i forhold til den samlede eksport.

For det andet er der blevet knap opstillet 4.900 flere handelsbarrierer i perioden, end der er sket handelsliberaliseringer. Det kan fx være konkurrenceforvridende statssubsidier, importbegrænsende tiltag som krav om licens o.l. eller øgede toldsatser.

For det tredje er strømmen af direkte udenlandske investeringer aftaget som andel af verdens BNP.

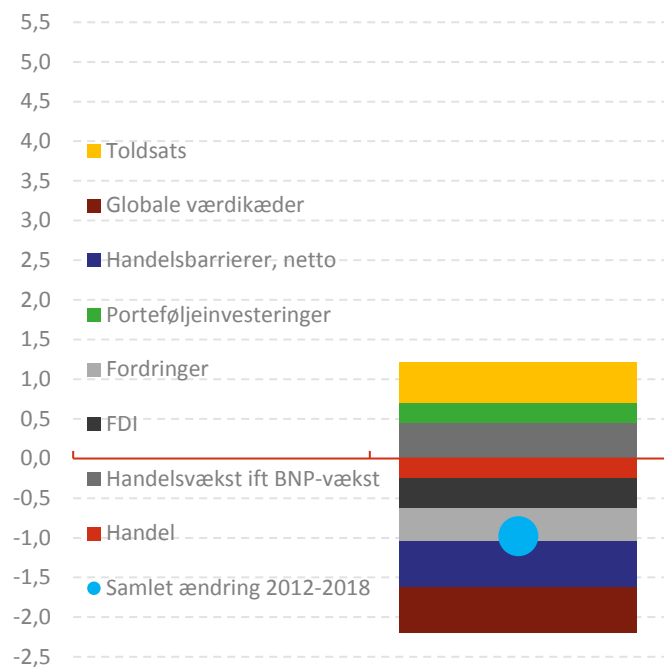
Et fald i den internationale handel i forhold til BNP samt internationale grænseoverskridende fordringer i forhold til globalt BNP har ligeledes trukket globaliseringen nedad i fra 2012 til 2018.

Et fald i de globale, gennemsnitlige toldsatser har omvendt trukket globaliseringen opad. Samtidig er verdenshandlen målt i faste priser steget mere end globalt BNP målt i faste priser gennem perioden, hvilket ligeledes har trukket globaliseringen fremad. Internationale porteføljeinvesteringer har også givet et lille positivt bidrag.

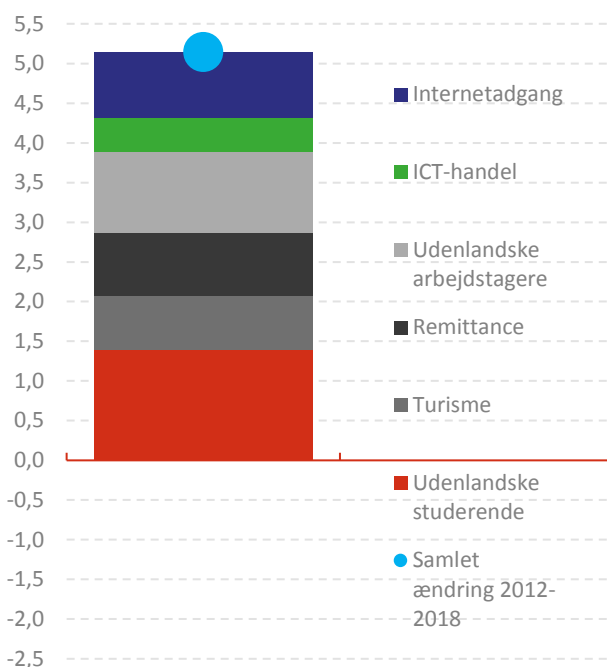
Modsat handels- og finansindekset har samtlige faktorer i mennesker- og videnindekset trukket opad i fra 2012 til 2018, jf. figur 2, højre. Der illustrerer tydeligt, hvordan globaliseringen af mennesker og viden fortsætter, mens den økonomiske globalisering er på tilbagetog.

FIGUR 2: BIDRAG TIL DEN GLOBALE GLOBALISERING FRA 2012 TIL 2018

Ændring i handels- og finansindekset

Ændring i mennesker- og videnindekset

Kilde: Egne beregninger på baggrund af forskellige kilder.

GLOBALISERINGEN GÅR UDEN OM DANMARK

Dansk økonomi var fra midten af '90'erne og mere end et årti frem karakteriseret af øget globalisering (jf. figur 3) i form af fx stigende handel med omverden, øget deltagelse i de globale værdikæder, faldende toldsatser, øget turisme og senere hen øget tilstrømning af udenlandsk arbejdskraft.

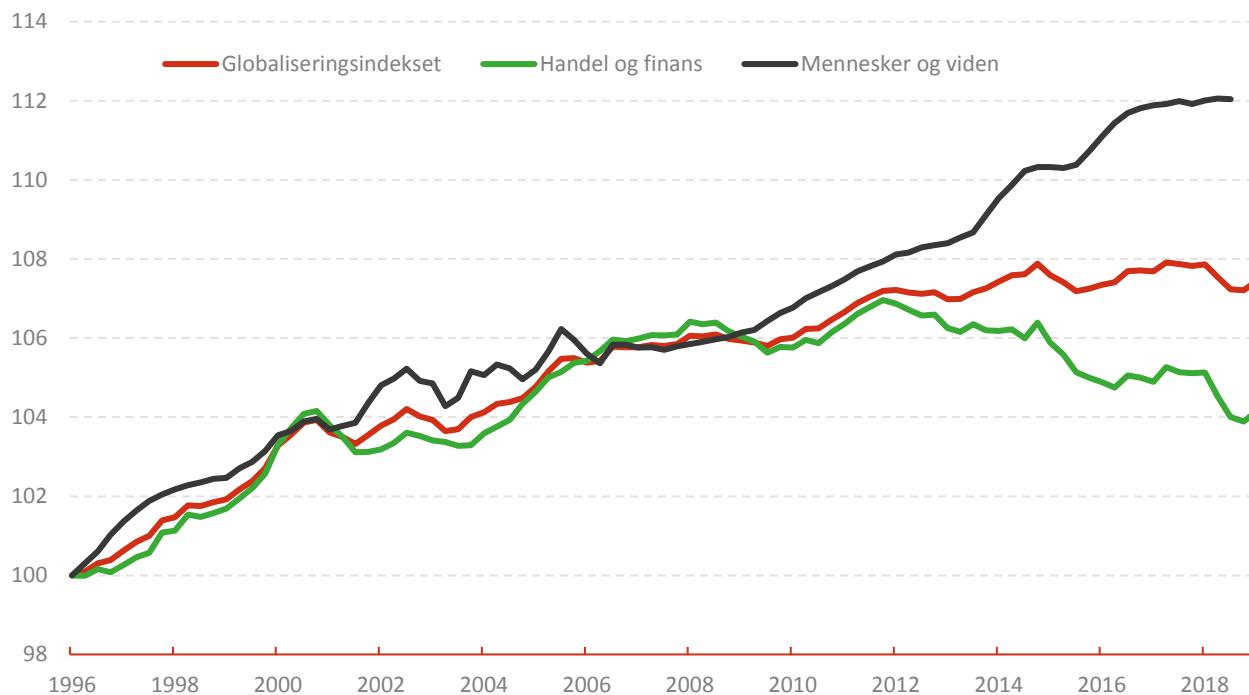
Tendensen fortsatte frem mod 2012 – med et lille ophold som følge af finanskrisen – og relativt ensartede udviklinger i de to delindeks, jf. figur 3. Det danske globaliseringsindeks synes mindre påvirket af finanskrisen, da den økonomiske globalisering faldt mindre end i det globale indeks, og faldet var afsluttet med udgangen af 2009. Herefter fortsatte den økonomiske globalisering opad igen.

Tilsvarende den globale globalisering er de to delindeks begyndt at divergere markant efter 2012, hvor handels- og finansglobaliseringen har været på en brat tilbagegang mens menneske- og videnglobaliseringen er fortsat fremad.

Dog har fremgangen i sidstnævnte ikke været tilstrækkelig til at holde det samlede globaliseringsindeks oppe i 2018, hvor der har været en svag tilbagegang i den samlede globalisering set fra en dansk synsvinkel. Så selvom globaliseringen fortsætter fremad på globalt plan det seneste år, viser vores indeks, at den er gået uden om Danmark.

FIGUR 3: DET DANSKE GLOBALISERINGSINDEKS

Indeks 2. kvartal 1996=100

Kilde: Egne beregninger på baggrund af forskellige kilder.

UDVALGTE KARAKTERISTIKA VED DEN DANSKE GLOBALISERING SIDEN 1996	1996	2018	Ændring
 Eks- og import a varer og tjenester i pct. af BNP	68,1	103,9	35,8
 Udestående porteføljeinvesteringer i pct. af BNP	13,3	135,2	121,9
 Gennemsnitlige handelsvægtede importtoldsatser i pct. (-2017)	5,8	1,8	-4,0
 Antal turistaftage/ankomster i pct. af befolkningen (-2017)	140,9	344,2	203,4
 Andel udenlandske statsborgere i beskæftigelsen i pct. (1999-)	3,9	10,3	6,4
 Andel af befolkningen med adgang til internet i hjemmet i pct.	4,3	97,6	93,3

Kilde: Egne beregninger på baggrund af forskellige kilder.

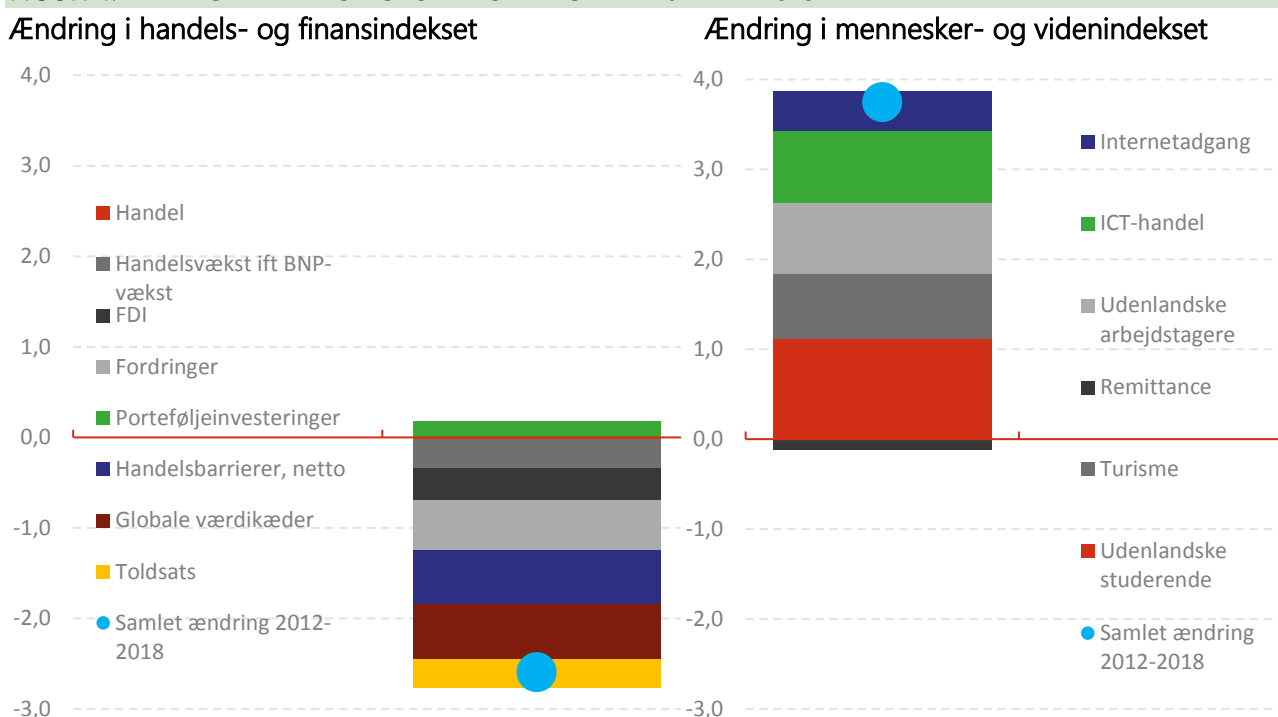
Næsten alt har trukket ned i det danske økonomiske globaliseringsindeks

Vi ser igen nærmere på perioden fra 2012, hvor afkoblingen af de to delindeks for alvor tager til. Faldet i det danske økonomiske indeks skyldes tilbagegang i næsten alle faktorer. Undtagelsen er de internationale porteføljelinvesteringer, der som den eneste indikator i handels- og finansindekset er steget over perioden, jf. figur 4. Dansk handel ift. BNP har været stagnerende over perioden, og har hverken bidraget positivt eller negativt. Resten af faktorerne har bidraget til at trække globaliseringen baglæns.

Særligt er indekset påvirket af tilbagegang i den danske deltagelse i de globale værdikæder, ligesom omfanget af grænseoverskridende fordringer i forhold til BNP er faldet. Der er blevet indført flere handelsbarrierer, der påvirker Danmark, end der er indført liberaliseringer, hvilket også trækker indekset ned.

Omvendt har stort set samtlige faktorer bag menneske- og videnindekset øget globaliseringen. Her er eneste undtagelse de internationale pengeoverførsler, der er faldet svagt.

FIGUR 4: BIDRAG TIL DANSK GLOBALISERING FRA 2012 TIL 2018

Kilde: Egne beregninger på baggrund af forskellige kilder.

POTENTIET STORE NEGATIVE KONSEKVENSER VED EN TILBAGERULNING AF GLOBALISERINGEN

Det er vanskeligt at sætte tal på, hvor meget globaliseringen i bred forstand betyder for økonomien. I en tidligere analyse af Axcelfuture vurderer vi dog fx, at den del af globaliseringen, der handler om stigende internationalt handelsomfang, bidrog med ca. 40 pct. af væksten i BNP i perioden 1998 til 2008 men kun 8 mia. kr. fra 2008 til 2018.³

Andre analyser peger på, at den udenlandske arbejdskraft bidrager til velstandsfremgangen gennem både større produktion i virksomhederne og gennem øgede skattebetalinger. Det er ligeledes bredt anerkendt, at direkte udenlandske investeringer kan øge produktiviteten – både når det kommer til investeringer ind- og ud af landet.

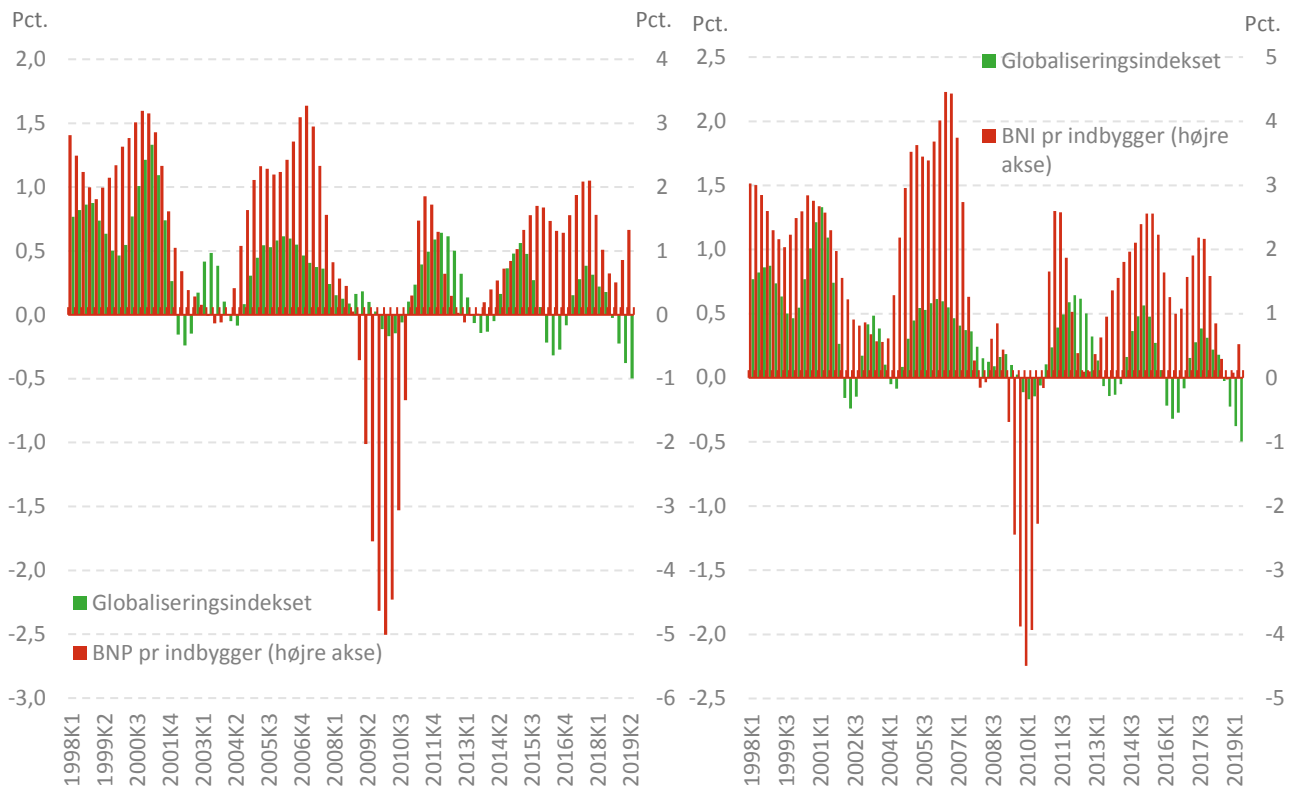
Det er omvendt vanskeligt at sætte beløb på, hvor meget andre dele af globaliseringsindekset bidrager i kroner og øre. Men globaliseringen handler på den anden side også om andet end bidraget til BNP – fx den kulturelle globalisering gennem turisme og videnglobaliseringen gennem unge mennesker, der studerer i udladet.

Der er dog tydelige tegn på, at der er sammenhæng mellem udviklingen i globaliseringen og udviklingen i velstandsmål som BNP og BNI pr. indbygger (som også inkluderer indkomst fra fx investeringer i udlandet, der ikke fremgår af BNP), jf. figur 5. Udsvingene i de årlige vækstrater i globaliseringsindekset følger i meget høj grad udsvingene i både BNP og BNI pr. indbygger. Når væksten stiger i BNP og BNI pr. indbygger, falder det historiske set sammen med øget vækst i globaliseringsindekset. Et af de mest markante afvigelse er de senest tilgængelige kvartaler, hvor væksten i BNP pr. indbygger er steget, mens globaliseringen er faldet. Det er dog ikke tilfældet for væksten i BNI pr. indbygger.

Der er således tegn på, at globaliseringen og velstandsfremgangen hænger sammen. Derfor indebærer det også en risiko for lavere velstandsfremgang, når globaliseringen går tilbage.

³ <https://axcelfuture.dk/s/Globaliseringens-bidrag-til-dansk-konomi-93cl.pdf>

FIGUR 5: GLOBALISERINGEN KORRELERER MED BNP OG BNI PR. INDBYGGER

Kilde: Egne beregninger på baggrund af Danmarks Statistik og forskellige kilder
 Note: 4 kvartalers glidende gennemsnit, årsvækst. BNP og BNI målt i faste priser.

KONTAKT
 JENS HJARSBECH
 SENIORØKONOM
 TLF. 26 19 65 25
 JH@AXCEFUTURE.DK